

Tallinna linnavolikogu esimehe Toomas Vitsuti ettekanne Tallinna Visioonikonverentsil, 19. septembril 2005

AUSTATUD VISIOONIKONVERENTSI KÜLALISED, DAAMID JA HÄRRAD!

Mul on heameel ka omaltpoolt Teid kõiki tervitada, kes Te siia Estonia kontserdisaali täna olete kogunenud ja kellele teist kõigile Tallinna asjad korda lähevad.

Viimast nädalat võib pidada linnade tulevikule pühendatud nädalaks. Juba teist korda on arutusel Tallinna visioonid, vahepeal jõudis ka Tartu Tallinna eeskujul oma arenguid klaarida. Aga linnad ja linnakeskkond on meie elus sedavõrd olulised, et selline tähelepanu nende arengule on iseenesest mõistetav. Eesti üks tõsisemalt võetavaid linnateoreetikuid Paul Härmson on selle kohta ilusti öelnud: „Linnad on põhiline osa meist endist, meie helgetest eesmärkidest ja udustest unistustest, arukatest ja arulagedatest tegudest. Püüdke siis mõelda nii, et udu oleks vähem ja selgust enam, et peale jääks arukus, mitte arulagedus. Ja andkem endale aru, et ei piisa mõtlemisest aasta, kolme või viie kaugusele. Et mitte sattuda sundviskesse peame mingil kujul nägema palju kaugemale, nägema ette!”

Tallinnal on mitmes dokumendis formaliseeritud nägemused linna tulevikust. Tallinna üldplaneeringus on fikseeritud mitmed linna ruumilise arengu lähtekohad. Tallinna volikogus kinnitatud strateegias TALLINN 2025 on palju arukaid mõtteid näiteks ettevõtluse kohta, sh loovmajanduse või elamusmajanduse kohta, ühistranspordi arendamise kohta, sotsiaalse heaolu strateegia kohta. Aga visionäärseks juhtimiseks ei piisa ainult paberist. Juhtimine on loominguine protsess ja selleks on vaja strateegiaga seostuvat loomingu. Selle saavutamiseks peame koos otsima vastuseid nendele paljudele MIKS ja KUIDAS küsimustele ning genereerima pidevalt uusi vastuseid meie ees seisvatele väljakutsetele. See on lõputu protsess, juba ainuüksi selle pärast, et linn on väga suure inertsiga läbi aastakümnete ja aastasadade ulatuv nähtus. Inimeste vajadused, elulaad ja sealt tulevad nõuded muutuvad mitu korda juba ühe põlvkonna jooksul. Rääkimata juba rahvusvahelise majanduse kontekstist, milles Tallinn peab opereerima ja millel pikemalt peatub oma ettekandes Raivo Vare. Seega strateegia peab olema pidevas muutumises, pidevas otsingus ja täiustumises.

Me vaatame tänasel visioonikonverentsil ajas umbes 25 aastat ette, aga enne ma tahaksin korraaks minna ajas sama palju tagasi. Väga paljud, kes täna siin saalis istuvad, mäletavad missugune oli Tallinn 25 aastat tagasi. Täna 25 aastat tagasi oli Olümpiamängude aasta ja tänu sellele, et Tallinn oli valitud Moskva Olümpiamängude purjeregati läbiviimise kohaks, hakkasid linnapilti ilmestama sellised ehitised nagu TOP Pirital, Linnahall, Hotell „Olümpia” jpt. Poola restauraatorid vuntsisid üles vanalinna majade fassaadid. Linnapilt muutus lühikese ajaga oluliselt. Linna arengus tehti sisuliselt suur hüpe. Ühe globaalse rahvusvahelise sündmuse korraldamine muutis lühikese ajaperioodi vältel ühe linna arengus rohkem kui see oli juhtunud pikkade aastate jooksul enne ja pärast Olümpiamänge. Kas Euroopa Kultuuripealinn 2011 mõjutab Tallinnat sama jõuliselt?

Kõik vähegi suuremad linnad, eriti metropolid püüavad oma rahvusvahelist seisundit parandada. See viib paratamatult nende tegevuse mitmekesisumisele ja ka kasvule, sest väikeses linnas ei leia elanikkond endale piisavalt mitmekesiseid tegevusvaldkondi. Ja teisest küljest, mitmekesiste tegevusvaldkondadega linn on jätkusuutlikum. Jah, me võime arutada selle üle, kas mõista kasvu all füüsilist kasvu või näiteks kasvu eelkõige vaimse tegevuse osas, nagu rõhutas seesama linnafilosoof Paul Härmson, keda ma tsiteerisin, aga mõlemal juhul ühendab arengu mõistet sõna suur.

Kui suur on Suur-Tallinn?

Investorile tuntud Suur-Tallinna piirid ulatuvad Lääne-Siberisse, sest Tallinna sadamatest kulgevate transiidivoogude teenindamisel on nad ühed olulisemad koostööpartnerid. Turisti jaoks hõlmab Suur-Tallinn kogu Läänemere piirkonna, kuuludes ühte ketti Helsingi Peterburi, Kopenhaageni ja Stockholmiga. Veelgi ulatuslikumad on Suur-Tallinna piirid 2011. aastal, kui Tallinnast saab Euroopa kultuuripealinn - need hõlmavad kogu Euroopat. (Ma loodan, et minu mõttekäigust ei saada valesi aru ja territoriaalsete nõudmiste esitamises ei süüdistata.)

Tänases käsitluses on Suur-Tallinn metafoor. 20. saj. alguses oli Suur-Tallinn Saarineni suurejoonelise linnaruumi planeeringu nimetus. Aga kes soovib, võib Suur-Tallinna all mõista ka Tallinna linnastut. Oleme võib-olla rääkinud liiga vähe Tallinna kui linna tulevikust, aga kindlasti oleme liiga vähe rääkinud Tallinna linnastu tulevikust. Linnajuhina ma arvan, et veelgi olulisem on rääkida Suur-Tallinnast kui Tallinna jaoks oluliste majanduskontaktide ja inimkontaktide ruumist. Siis võimegi öelda, et Suur-Tallinna piirid ulatuvad välja näiteks Lääne-Siberini, Suurbritanniani, tulevikus kindlasti ka Ida-Aasiani. Kes soovib, võib Suur-Tallinna mõistet võtta kui metafoori Tallinna puudutavate intellektuaalselt suurte ideede kohta, kajastugu need siis linnaehituslikus loomingus või milleski muus. Kui millegi kohta võib öelda, et see kuhugi välja ei vii, siis võib seda öelda popsliku mõtlemise kohta.

Johtuvalt oma põhiolemusest püüavad kõik linnad oma tootmistegevust intensiivistada. Teisiti pole võimalik teiste linnadega elatustaseme tõstmisel sammu pidada. Kui kaotame turu oma toodetele ja teenustele, siis kaotame lõppkokkuvõttes ka elanikkonna. Seega, me ei saa linna kujundades vaadata ainult seda, kuidas elada, vaid ka seda, kuidas näeb linn välja majandamise ja ettevõtluse kriteeriumitest lähtudes.

Täna liigub lihtsama kvalifikatsiooniga ja odavam tootmine ning laomajandus Tallinnast välja. Madalama maa hinna ja palgakulude tõttu on trendiks kujunenud tööstusettevõtete lahkumine kesklinnast ja laienemine väljaspool Tallinna. Lahkunud on linnast näiteks Kalev, TVMK, Kesko, Tamro, ABB, Estoplast, Neiser, Tarbeklaas, LPG Allgon jmt. Kuid sobiva asukoha leidmisel äärelinnas piirduakse ka linnasisese ümberkolimisega, nagu seda teeb näiteks Baltika, kolides kesklinnast Lasnamäe tööstusparki. Kasvamas on endiselt teenindussektor. Suurimat kasvu näitavad kinnisvara- ja äriteenindus, haridus, kaubandus ning hotellid ja toitlustus. Aasta-aastalt väheneb keskmine Tallinna ettevõtte suurus: kui 1999. aastal oli see 10,5 töötajat, siis 2003. aastal juba 6,8. Jätkub üheksakümnendatel alguse saanud protsess suurtootmise vähenemise ja väikeettevõtluse osakaalu kasvu osas Tallinnas.

Seega võib täheldada kahte trendi:

1. tööstuse väljaliikumine linnast ja
2. kesklinna või kesktsooni väljaarendamist peale tööstuse lahkumist..

Praegune hajus asustus kesklinnas tiheneb peale tööstuse väljaviimist ning muudab linna majandamise efektiivsemaks, mis on linna juhtimise seisukohast positiivne. Ka linna pilt muutub atraktiivsemaks, sest lõpuks arendatakse välja sellised pikka aega varjusurmas olnud piirkonnad nagu Rotermanni kvartal ja Vanasadama ala, Sossi mägi jpt. Oleksin rõõmus, kui ka töötubades leiaksid need teemad käsitlust, sest see protsess võib ükskord pöörata valglinnastumise taaslinnastumiseks.

Nende arengute taustal nähtub, et oluline osa ettevõtlust ja investeringuid jõuab Eesti teistesse piirkondadesse Tallinna kaudu. Tõenäoliselt poleks näiteks Saaremaale ka süvasadamat ehitama hakatud, kui Tallinnas poleks kruisiäris suudetud ennast positsioneerida.

Rahvastikuregistri andmeil oli Tallinna elanikkond 2000. aastal natuke üle 400 tuhande inimese, 2003. aastal 397 tuhat inimest. Samal ajal oli Maksuameti andmeil Tallinna äriühingutes hõivatuid 2000. aastal 197 tuhat inimest ja 2003. aastal 206 tuhat inimest. Võrreldes elanikkonna kasvu dünaamikat töökohtade kasvu dünaamikaga näeme, et nimetatud perioodil kasvas Tallinnas töökohtade arv 8,5 tuhande töökoha võrra rohkem kui elanike arv. Seega **Tallinnas kasvab töökohtade arv kiiremini, kui elanike arv**. See seab lähemal kümnendil meie ette väga tõsise küsimuse: kustkohast võtta need kvalifitseeritud töökäed, mida Tallinna ettevõtlus vajab? Selle probleemi mittelahendamine hakkab keskpikas perspektiivis pidurdama majanduse arengut mitte ainult Tallinnas, vaid kogu Eestis.

Tõenäoliselt on võimalik leida teatud sisemisi reserve kutseõppe parandamise ja töötute ümberõppe parema korraldamise näol, aga see pole lahendus. Teatud määral aitab ka Eesti sisemine migratsioon, aga ka see pole lahendus. Tootmine kolib Tallinnast välja ja koos sellega ka osa tööjõudu. Kui Suur-Tallinna piiri määratleda Eestist pärit tööjõu liikumise ulatust arvestades, hõlmaks see peale Euroopa Liidu ka päris mitmeid meie jaoks eksootilisi paiku. Ei maksa imestada kui kohtate eesti bussijuhti Dublinis või Londonis või eesti ehitajat Soomes ja Norras, kuid kuuldavasti võib neid kohata Jaapaniski.

Praegu pakuvad teatud leevendust tööjõu olukorrale Tallinnas kaugematest Eesti piirkondadest siia tööle käivad inimesed. Meil on välja kujunenud terve hulk tööil käijaid, keda võib nimetada nn „**viie päeva tallinlasteks**”. Kes töötavad küll Tallinnas, aga kelle kodu asub kusagil teises Eesti otsas (Kagu-Eestis või saartel). Reede õhtul võime näha katkematut autode voolu, mis kulgeb mööda põhimagistraale Tallinnast välja. Pühapäeva õhtul ja esmaspäeva hommikul jälle võime näha vastupidist autode voolu, mis kulgeb linna tagasi ja seda mitte ainult suvekuudel, vaid aastaringselt.

Tallinna ettevõtluse kindlustamine tööjõuga ei ole ainult Tallinna mure, vaid puudutab kogu Eesti arengut, sest Tallinn on Eesti mootor. Arengu kindlustamiseks tuleb üha suurenev tühik tööjõu osas täita ja kui tööjõudu enam Eestis ei jätku, tuleb seda importida, täpselt nii nagu autokütustki. Tuleb hakata ajama immigratsioonipoliitikat ja seda puhtalt majanduslikel kaalutlustel. **Tallinn ja kogu Eesti vajavad selektiivset immigratsiooni poliitikat**. See tähendab oodatud oleks need immigrandid, kes ei impordi sotsiaalseid probleeme, teised saadetakse tagasi.

Arvestades nende töökohtade juurdekasvu tempot, mida Tallinna elanike arvu kasv ei kata, vajab Tallinn igal aastal umbes 2000-3000 töötajat, kellest osa võiksid moodustada ka immigrandid. See võiks Tallinna elanike arv 25 aasta jooksul kasvada uuesti poole miljoni elanikuni.

Muidugi ei saa olla immigratsioon ja Tallinna elanike arvu kasvatamine eesmärk omaette. Eesmärk on ikkagi majanduslik edu ja seeläbi Tallinna elanike heaolu kasvatamine ning immigratsioon on pelgalt vahend selle saavutamiseks. Tegelikult õpib juba praegu ainuüksi EBSis umbes 200 välistudengit, kes võiksid olla hindamatuks abiks Tallinna ettevõtetele. Milline välismaalasest töötaja võiks olla parem, kui Eestis õppinud ja elanud, siinset keelt, kultuuri ning ettevõtluskeskkonda tundev kodanik!

Tõenäoliselt perspektiivseim piirkond selektiivse immigratsioonipoliitika ajamiseks, vähemalt momendil tundub olema Ida-Aasia. Jällegi ainuüksi EBSis õpib praegu ligi 100 Hiina tudengit.

Minu esinemine jätab mitmeid lahtisi otsi. Kuid minu eesmärk ei olnud anda vastuseid kõikidele küsimustele, kuivõrd tõstatada mõned Tallinna jaoks olulised probleemid. Ma loodan, et need leiavad kajastamist tänastest jututubades.